

ŠARLOT ROUGAN

BRODOLOM

Prevela
Tatjana Bižić

■ Laguna ■

Naslov originala

Charlotte Rogan

LIFEBOAT

Copyright © 2012 by Charlotte Rogan

Translation copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kevinu

I Oliviji, Stefani i Niku

S ljubavlju

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Pevaću sad svemu svetu o velikom potopu. Poslušajte!

– Mit o Atrahasisu, poslednji stihovi

PROLOG

ŠOKIRALA SAM danas advokate, a i samu me je iznenadilo kako mogu da delujem na njih. Udarila je oluja kad smo izlazili iz suda da nešto pojedemo za ručak. Dok su oni jurnuli da se sakriju pod tendom obližnje radnje i spasu odela da im ne pokisnu, ja sam stala nasred ulice i otvorila usta da uhvatim kišu, vraćena u prošlost, gledajući ponovo onaj drugi pljusak, koji se slivao na nas u sivim mlazevima. Doživela sam taj pljusak tada, ali ovaj trenutak na ulici dao mi je prvi pojam o tome kako bih mogla da ga proživim ponovo, da budem potopljena njime, kako bi mogao ponovo da bude deseti dan u čamcu za spasavanje, kada je počela kiša.

Kiša je bila hladna, ali mi smo je jedva dočekali. U početku je to bila samo izmaglica koja nas je izazivala, ali kako je dan odmicao, počelo je stvarno da pada. Okrenuli smo lica ka kiši, otvorili usta da nam natopi pečene jezike. Meri En nije mogla ili nije htela da razdvoji usne, ni da pije ni da progovori. Bila je moja vršnjakinja. Hana, samo

malo starija, udarila joj je snažan šamar i rekla: „Otvaram usta ili ću ti ih ja otvoriti!“ Onda joj je stisnula nozdrve, pa je Meri En morala da otvori usta da udahne. Dugo su tako sedele u svojevrsnom nasilničkom zagrljaju dok je Hana držala Meri Enina usta otvorena da bi siva kiša spasiteljica mogla da ulazi u nju, kap po kap.

„Hajde, hajde!“, rekao je gospodin Rajhman, šef te male družine advokata koje je uposlila moja svekrva, ne zato što daje pišljiva boba za ono što se sa mnom zbiva, nego zato što misli da će budem li osuđena to baciti loše svetlo na njihovu porodicu. Gospodin Rajhman i njegovi saradnici dozivaju me s trotoara, ali ja se pravim da ih ne čujem. Strašno se ljute što ih ne čujem ili, tačnije, zato što ne obraćam pažnju, a to je nešto sasvim drugačije i znatno uvredljivije, valjda, za takve što su navikli da govore s podijuma, takve kojima obično punu pažnju posvećuju sudije, porote i ljudi što su položili zakletvu da kazuju istinu ili da ćute i čija sloboda zavisi od istina koje će oni odabrati da kažu. Kad sam se konačno otrgla od kiše i prišla im, drhteći, pokisla do kože, ali smeškajući se sama za sebe, radosna što sam ponovo pronašla tu malu slobodu koju pruža mašta, pitali su me: „Kakav je to sad trik? Šta si to radila, pobogu, Grejs? Zar si poludela?“

Gospodin Glover, koji je najljubazniji od njih trojice, prebacio mi je svoj sako preko pokislih ramena, ali se fina svileni postava uskoro nakvasila i verovatno je nepovratno upropaštena, a ja sam doduše bila dirnuta što mi je gospodin Glover ponudio sako, ali bi mi mnogo draže bilo da je kiša upropastila sako naočitog, stamenog Vilijema Rajhmana.

„Bila sam žedna“, rekla sam, a bila sam žedna i dalje.

„Samo što nismo stigli do restorana, tu je u sledećoj ulici. Za minut-dva možete da dobijete šta god želite za piće“, rekao je gospodin Glover dok su ga ostala dvojica podržavala pokazujući mi i hrabreći me neodređenim zvucima. Ali ja sam bila žedna kiše i slane vode, celog beskrajnog okeana.

„Baš smešno“, reko sam smejući se na pomisao da mogu slobodno da biram šta ću da pijem, a ja ne želim nikakvo piće. Provela sam dve nedelje u zatvoru i sad sam na slobodi samo zato što se čeka na ishod postupka koji je u toku. Nisam mogla da prestanem da se smejem, smeh me je zapljuskivao iznutra i izlivao se iz mene u gigantskim talasima, pa me advokati nisu pustili da uđem s njima u salu restorana nego su me ostavili u garderobi, gde mi je donesen sendvič koji sam štrpkala dok je podozriva garderoberka budno bdela čučajući na visokoj stolici u uglu. Čučale smo tu kao dve ptice, a ja nisam prestajala da se kikoćem sama za sebe sve dok me slabine nisu zbolele i dok nisam pomislila da će mi pripasti muka.

„Pa mi smo o ovome već razgovarali“, reče gospodin Rajhman kad su advokati završili ručak te smo se ponovo našli svi zajedno, „i odbrana na osnovu neuračunljivosti ne izgleda, na kraju krajeva, baš toliko neosnovana.“ Zamisao da sam mentalno poremećena ulivala im je veseli optimizam. Pre ručka su bili nervozni i pesimistični, a sad su palili cigarete i čestitali jedan drugom na slučajevima o kojima ja pojmam nisam imala. Očigledno su udružili svu pamet kojom su raspolagali, razmotrili moje mentalno stanje, ustanovili da je u izvesnom smislu manjkavo i sad

kada je prvobitno zaprepašćenje zbog mog ponašanja prošlo i kad su otkrili da za njega možda postoji naučno objašnjenje i da bi se ono moglo čak i iskoristiti u vođenju našeg slučaja, sva trojica su me naizmenično tapšala po mišici i govorila: „Ništa ne brini, devojko draga, ipak si ti svašta pregurala. Samo ti sad sve ostavi nama, radili smo mi ovo već hiljadu puta.“ Razgovarali su o doktoru Kolu i govorili mi: „Videćeš, svakako, da on zaista ume da saoseća“, a onda su trabunjali o njegovim profesionalnim preporukama, ali to meni nije značilo uopšte ništa.

Ne znam čija je to bila ideja, Gloverova ili Rajhmanova, ili čak tog Ligeta koji je ličio na miša, da bi trebalo ponovo da prođem kroz sve što se događalo za taj dvadeset jedan dan i da bi dnevnik koji iz toga bude nastao trebalo podneti kao neku vrstu olakšavajućeg dokaza.

„U tom slučaju je bolje da je predstavimo kao mentalno zdravu, inače će sve zajedno biti odbačeno“, rekao je gospodin Liget ustežući se, kao da nije na njemu da to kaže.

„U pravu si, valjda“, priznade mu gospodin Rajhman gladeći duguljastu bradu. „Hajde da vidimo šta ćemo dobiti od nje pre nego što odlučimo.“ Smejali su se i boc-kali vazduh cigaretama i govorili o meni kao da nisam tu dok smo se vraćali u sudnicu gde će mi biti suđeno, s još dvema ženama, Hanom Vest i Ursulom Grant, i možda ću biti osuđena na smrtnu kaznu. Imala sam dvadeset dve godine. Udata sam bila deset nedelja, a udovica duže od šest.

PRVI DEO

DAN PRVI

PRVOG DANA u čamcu za spasavanje uglavnom smo ćutali, postajući svesni ili odbijajući da postanemo svesni drame koja se odigravala u usključalom moru oko nas. Džon Hardi, fizički jak mornar i jedini član brodske posade na čamcu za spasavanje broj 14, smesta nam je stao na čelo. Dodelio nam je sedišta prema najboljem rasporedu težine i pošto je čamac gazio nisko nad vodom, zabranio nam je da ustajemo i da se krećemo bez dozvole. Izvukao je motku za krmanjenje koja je bila smeštena ispod sedišta, postavio je na krmu čamca i naredio svima koji znaju da veslaju da se prihvate vesala. Četiri dugačka vesla uskoro su pripala trojici muškaraca i jednoj snažnoj ženi, gospođi Grant. Hardi im je izdao naređenje da se što pre odmaknu od broda koji je tonuo. „Veslajte, sunce vam krvavo, il' će vas vrtlog usisati i tu će vam i biti sudnji čas!“

Gospodin Hardi stajao je raskoračen, budna oka, i vešto nas vodio zaobilazeći sve što bi nam preprečilo put, dok je četvoro veslača ćutke veslalo, napregnutih

mišića i pobeelih zglobova. I neki od nas ostalih hvatali su se za krajeve vesala da pripomognu, ali nisu tome bili vični, pa bi vesla samo okrzнула vodu podjednako često kao što bi je i zasekla kad bi zamahnuli njima ne pljoštimize, nego postrance kao što je i trebalo da se vesla. Saučestvovala sam s veslačima čvrsto se upirući nogama o dno čamca i sa svakim zamahom zatezala sam ramena kao da će to nekom magijom doprineti ostvarenju našeg cilja. Gospodin Hardi je s vremena na vreme prekidao naše skamenjeno ćutanje govoreći: „Još dvesta metara i na sigurnom smo“, ili: „Deset minuta dok ne potone, dvanest najviše“, ili: „Spaseno je devedeset posto žena i dece“. Njegove reči su me nekako tešile iako sam koliko maločas videla jednu majku kad je bacila svoju curicu u vodu, a onda skočila za njom i više se nije pojavila. Nisam znala je li i gospodin Hardi to video, ali pretpostavljala sam da jeste, jer tim crnim očima koje su igrale pod gustim obrvama kao da nije promicala nijedna sitnica u vezi s našim položajem. Kako god bilo, ja ga nisam ispravila i nisam čak ni mislila da ima krivice u tome što nas je lagao. Smatrala sam ga komandantom koji nastoji da ulije poverenje svojoj pešadiji.

Naš čamac je porinut među poslednjima, pa je more ispred nas bilo zagušeno. Videla sam kako su se dva čamca sudarila pokušavajući da izbegnu otpad od brodoloma, a bistro središte moje svesti razabiralo je da se gospodin Hardi zaputio ka jednom slobodnom parčencetu vode, podalje od ostalih. Izgubio je bio kapu, i s divljački razbarušenom kosom i užagrenim pogledom izgledao je dorašao katastrofi taman podjednako kao što smo mi bili prestravljeni zbog nje. „Zapnite dobro, ortaci!“, viknuo

je. „Da vidim od čega ste napravljeni!“ Ljudi za veslima udvostručili su napore. Istovremeno je iza nas odjeknuo niz eksplozija, a krici i vrištanje ljudi koji su još bili na palubi *Carice Aleksandre* ili u vodi oko nje zvučali su kao što moraju zvučati krici u paklu ako ga ima. Kad sam se osvrnula, videh kako se ogromni preookeanski linijski brod uz trzaje nakreće i tek tad primetih kako kroz prozore kabina ližu narandžasti plamenovi.

Prolazili smo pored krhotina izlomljenog drveta, polupotopljene buradi i komada konopaca vijugavih kao zmijske. Prepoznala sam jednu stolicu s palube, a pored nje su zajedno plutali jedan šešir od slame i nešto što mi je ličilo na dečju lutku, kao mračna uspomena na lepo vreme u kom smo uživali tog jutra i praznično raspoloženje koje je vladalo na brodu. Kad smo naišli na tri burenceta koja su zajedno poskakivala u vodi, gospodin Hardi je povikao: „Aha!“ i usmerio ljude da izvuku dva u čamac, a onda ih smestio ispod trouglastih klupica na špicastom pramcu i krmi. Uveravao nas je da je u njima voda, a kad se budemo izbacili od vrtloga nastalog oko broda koji tone, mogao bi nam zatrebati i spas od žeđi i gladi; ali ja nisam bila u stanju da razmišljam toliko unapred. Rub našeg brodića bio je za moj pojam već isuviše blizu površini vode i verovala sam samo u to da nam zastajanje radi bilo čega uopšte smanjuje izgleda da dospemo do te prelomne udaljenosti od tonuće olupine.

Bilo je i leševa koji su plutali, a i živih ljudi koji su se držali za razne otpatke – videla sam još jednu majku s detetom, dete je, prebledelo, pružalo ručice ka meni i vrištalo. Kako smo se primakli, videsmo da mu je majka mrtva, telo joj je beživotno visilo preko jedne daske, plava

kosa lelujala je rasuta u zelenoj vodi. Dečaćić je imao malenu leptir-mašnu i tregerčiče i pomislila sam kako je smešno što ga je mati obukla tako neprikladno iako sam se inače uvek divila otmenom i pristojnom odevanju i bila sam i sama sapeta korsetom, podsuknjama i mekim čizmicama od teleće kože koje sam nedavno kupila u Londonu. Jedan od muškaraca viknu: „Još malo na ovu stranu pa ćemo dohvatiti dete!“, ali Hardi odgovori: „Lepo, a ko će od vas da zameni mesto s njim?“

Hardi je imao grub mornarski glas. Nisam ga uvek razumela šta govori, ali to je samo pojačavalo moje poverenje u njega. On je poznavao ovaj svet vode, govorio je njegov jezik, a što sam ga ja manje razumela, to je veća bila mogućnost da će moru biti shvatljiv. Niko nije imao ništa da mu odgovori, i tako smo prošli pored deteta koje je jaukalo. Jedan sitan čovečuljak koji je sedeo pored mene progundao: „Valjda smo mogli da uzmemo siroto stvorenje umesto ona dva burenceta!“, ali to bi sad zahtevalo da se čamac okrene, a naša osećanja prema detetu planula su samo nakratko i već su tonula u prošlost, zato smo samo ćutali. Jedino je onaj sitni čovečuljak progovorio, ali je njegov tanki glas bio jedva čujan iznad stenjanja vesala u ležištima i kakofonije ljudskih glasova koji su izdavali naređenja ili jaukali u nevolji. „To je samo malo dete. Ne može jedan mališan da bude mnogo težak.“ Kasnije ću saznati da je čovek bio anglikanski đakon, ali u tom trenutku još nisam znala ni imena ni zanimanja svojih saputnika. Đakonu niko nije odgovorio. Veslači su priornuli na svoj zadatak, a mi ostali smo se pognuli kao i oni, jer izgledalo je da ništa drugo ne možemo da uradimo.

Ubrzo potom imali smo susret s trojicom plivača koji su se snažnim zamasma probijali ka nama. Jedan za drugim hvatali su se za konopac za spasavanje pričvršćen oko oboda čamca opteretivši nas toliko da je voda počela da se preliiva unutra. Jedan čovek uhvatio je moj pogled. Lice mu je bilo uredno izbrijano i modro od hladnoće, ali iz njegovih očiju plavih kao led nesumnjivo je sijala jasna svetlost olakšanja. Na Hardijevo naređenje veslač koji je sedeo najbliže njemu odlepio je udarcima vesla najpre jedan par ruku, a onda prešao na čoveka s plavim očima. Čula sam kako kost puca pod drvetom. Onda je Hardi podigao tešku čizmu i zario je čoveku u lice, izazvavši krik bola i iznenađenja. Nije bilo moguće skloniti pogled, a ja ni prema kom ljudskom biću nikad nisam osećala ništa toliko snažno kao prema tom bezimenom čoveku.

Ako opisujem samo ono što se dešavalo na desnoj strani čamca za spasavanje broj 14, nužno stvaram utisak da se nije još hiljadu takvih drama odvijalo u uzburkanom moru s naše leve strane i iza nas. Tamo je negde bio i moj muž Henri, sedeo je u nekom čamcu i udarcima terao od njega ljude isto kao i mi ili se mučio da dopliva do spasenja i bio sam odbačen udarcima. Malo mi je pomagalo to što sam se prisećala s kakvom mi je snagom Henri obezbedio mesto u čamcu, zbog čega sam bila sigurna da se isto tako snažno borio i za sebe, samo da li bi Henri mogao da se ponaša tako kao Hardi da mu od toga zavisi život? Da li bih ja mogla? Misli mi se stalno vraćaju na surovost gospodina Hardija – svakako je bila užasna, svakako niko od nas ostalih ne bi imao snage za takve strašne i trenutne odluke kakve su se zahtevale od vođe u tom trenutku i

svakako nas je upravo time spasao. Postavljam pitanje može li se to zvati surovošću kad bi svaki drugi postupak značio našu sigurnu smrt.

Nije bilo vetra, ali čak i po mirnom moru voda se povremeno ulivala u naš preopterećeni čamac. Pre nekoliko dana advokati su izveli eksperiment kojim je dokazano da bi nas još jedan odrastao čovek prosečne težine u čamcu tog tipa i veličine doveo u neposrednu opasnost. Nismo mogli da spasemo sve druge i da se spasemo sami. Gospodin Hardi je to znao i imao je hrabrosti da postupa prema tom znanju; njegovi postupci u tim prvim minutima i satima presudili su između našeg preživljavanja i vodene grobnice. Ti postupci su takođe okrenuli protiv njega gospođu Grant, najsnažniju i najglasniju među nama ženama. Gospođa Grant mu je rekla: „Divljače! Vрати se da spasemo bar dete“, ali i njoj je moralo biti jasno da ne možemo da se vratimo i da posle iznesemo otuda živu glavu. Tim rečima je, međutim, gospođa Grant obeležila sebe kao humanu i žigosala Hardija kao đavolje seme.

Bilo je takođe primera plemenitosti. Jače žene starale su se o slabijima, a veslačima pripada zasluga za to što su nas tako brzo udaljili od broda koji je tonuo. Gospodin Hardi je, sa svoje strane, bio nepokolebljivo rešen da nas spase i smesta je razgraničio nas koji smo mu dodeljeni na staranje od onih koji se tu nisu ubrajali. Nama ostalima je trebalo više vremena da povučemo tu granicu. Sama sam se nekoliko dana manje poistovećivala s preživelim na čamcu za spasavanje broj 14 nego sa svojim saputnicima iz prve klase na *Carici Aleksandri*, a ko i ne bi? Bez obzira na teškoće poslednjih godina, bila sam naviknuta na luksuz. Henri je naš prekooceanski put u

prvoj klasi platio više od petsto dolara i ja sam još videla sebe kako slavljenički doplovljavam u svoj rodni grad, ne kao izmučena brodolomnica, niti kao kćerka propalog poslovnog čoveka, nego kao gošća na nekoj večeri, srdačno primljena, odevena u one haljine i s onim nakitom koji sada počivaju među korovom i muljem na dnu okeana. Naširoko sam zamišljala kako me Henri predstavlja svojoj majci, čije se opiranje mojim čarima rastapa sad kad je naš brak već svršen čin. Zamišljala sam takođe one ljude koji su prešli mog oca kako se laktaju kroz gomilu, ali nailaze samo na javnu odbojnost kod svakoga koga sretnu. Hardi se, bilo da mu to služi za hvalu ili za osudu, smesta prilagodio novonastalim okolnostima, sa sposobnošću koje pripisujem njegovoj mornarskoj duši i činjenici da je istančaniju osetljivost izgubio još odavno, ako je nešto takvo ikada i imao. Oko struka je pripasao nož, a umesto kape koju je još odavno izgubio stavio je na glavu nekakav dronjak neznanog porekla, nespojiv sa zlatnom dugmadi na njegovom mornarskom kaputiću; ali te promene u uniformi izgledale su kao dokaz njegove spremnosti i prilagodljivosti i samo su još pojačale moje poverenje u njega. Kad sam se konačno prisetila da pogledam gde su ostali čamci za spasavanje, oni su već izgledali kao udaljene tačkice, što mi se učinilo kao dobar znak jer je pučina nudila relativnu sigurnost posle onog haosa i vrtloženja oko olupine.

Gospodin Hardi dao je najslablašnijim ženama probrana sedišta i oslovljavao nas je s „gospođo“. Raspitivao se kako nam je, kao da može nešto da uradi u vezi s tim, a žene su mu u početku ljubazno odgovarale lažući da su sasvim dobro, iako je bilo očigledno da šaka gospođe

Fleming visi pod čudnim uglom i da je španska guvernan-ta po imenu Marija u ozbiljnom šoku. Gospođa Grant je bila ta koja je napravila povez za ruku gospođi Fleming i koja se prva naglas zapitala otkud uopšte Hardy u našem čamcu. Kasnije ćemo saznati da brodski protokol za slučajeve opasnosti doduše jeste nalagao da se u svakom čamcu za spasavanje nađe po jedan uvežbani pomorac, ali da su kapetan Sater i većina posade ostali na brodu pomažući drugima i trudeći se da sačuvaju red kada je zavládala panika. I sami smo videli, udaljavajući se sve više, da je grozničava žurba s kojom su posada i putnici pokušavali da porinu čamce za spasavanje kontraproduktivna, jer se brod, tonući, bio već strahovito nakrenuo i to se još više pogoršavalo dok se sve unutar njega prevrtalo i klizilo, tako da u času kad je naš čamac spuštán nije postojala prava linija od palube do površine vode. Čamac je stoga ne samo bio u stalnoj opasnosti da udari u nakošeni bok broda, nego su i ljudi na čekrcima morali iz petnih žila da se naprežu ne bi li ravnomerno spuštali prednji i zadnji kraj čamca. Čamac koji je spušten posle našeg potpuno se prevrnuo i izručio u more ceo svoj tovar žena i dece. Videli smo ih kako vrišteći mlataraju po vodi, ali nismo ništa uradili da im pomognemo, a da nije bilo Hardija da nas usmerava, s razlogom se može pretpostaviti da bi i nas zadesila ista sudbina. Posle svega što se dogodilo, mogu potvrdno da odgovorim na svoje prethodno postavljeno pitanje: da gospodin Hardy nije udarcima oterao one ljude od našeg čamca, morala bih to da uradim ja sama.

NOĆ

PROVELI SMO u čamcu možda pet sati kad je plavo nebo poprimilo tamnorumenu, pa zatim ljubičastu nijansu, a sunce kao da se spljoštilo dok je zapadalo ka sve tamnijem rubu vode na zapadu. U daljini smo videli crne obrise ostalih čamaca za spasavanje, kako plutaju isto kao i mi, prepušteni tom rumenom i crnom prostranstvu u kome nije imalo da se radi ništa sem da se čeka; sudbina nam je bila u rukama drugih posada i kapetana, koji su dosad već morali čuti za naš brodolom.

Jedva sam čekala da padne mrak jer me je tištalá sve preča nužda da ispraznim bešiku. Gospodin Hardy nam je objasnio kako se to radi. Dame će se poslužiti nekom od tri drvene kofe, namenjene prvenstveno za izbacivanje vode iz čamca. Postiđeno je zamucáo dok je iznosio predlog da se jedna kofa poveri gospođi Grant, kojoj ćemo se obraćati kad nam kofa zatreba i zameni ćemo mesto s onim ko sedi uz ogradu kad god nam zov prirode nametne potrebu za ovom vrstom usluge.